

Список літератури:

1. Про туризм : Закон України.
2. ДСТУ 4268-2003 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги».
3. ДСТУ 4269-2003 «Послуги туристичні. Класифікація готелів».
4. ДСТУ 4527-2006 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення».
5. Мальська М.П. Готельний бізнес: теорія та практика : [підручник] / М.П. Мальська, І.Г. Пандяк. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 472 с.
6. Муртазалиев З.Р. Совершенствование системы управления качеством услуг на предприятиях гостиничного бизнеса : автореф. дисс. ... канд. экон. наук / З.Р. Муртазалиев ; РГБ. – М., 2011. – 26 с.
7. Роглев Х.Й. Основи готельного менеджменту / Х.Й. Роглев. – К., 2005.
8. Чорненька Н.В. Організація туристичної індустрії : [навчальний посібник] / Н.В. Чорненька. – К. : Атіка, 2006. – 264 с.

УДК 338.45

Повержук У.-Ю.М., аспірант
*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича*

ПОБУДОВА МОДЕЛІ ОЦІНКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЗАЛЕЖНО ВІД РИНКОВИХ ФАКТОРІВ

Повержук У.-Ю.М. Побудова моделі оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства залежно від ринкових факторів. У статті проведено дослідження ринкових факторів та середніх показників, які впливають на витрати хлібопекарських підприємств. Розроблено модель оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства залежно від ринкових факторів. Проведено оцінку впливу зовнішніх ринкових факторів за сформованим алгоритмом на прикладі показників діяльності хлібопекарського підприємства.

Ключові слова: модель, потенціал, фінансово-економічний потенціал, підприємство, ринкові фактори.

Повержук У.-Ю.М. Построение модели оценки финансово-экономического потенциала предприятия в зависимости от рыночных факторов. В статье проведено исследование рыночных факторов и средних показателей, влияющих на расходы хлебопекарных предприятий. Разработана модель оценки финансово-экономического потенциала предприятия в зависимости от рыночных факторов. Проведена оценка влияния внешних рыночных факторов по сложившемуся алгоритму на примере показателей деятельности хлебопекарного предприятия.

Ключевые слова: модель, потенциал, финансово-экономический потенциал, предприятие, рыночные факторы

Poverzhuk U.-Y.M. Construction of a model for assessing the financial and economic potential of an enterprise depending on market factors. The article analyzes market factors and averages that affect the costs of bakery enterprises. The model of estimation of financial and economic potential of the enterprise depending on market factors is developed. An estimation of influence of external market factors on the generated algorithm on an example of indicators of activity of the baking enterprise is carried out.

Key words: model, potential, financial and economic potential, enterprise, market factors

Постановка проблеми. Фінансово-економічний потенціал підприємства поєднує у собі можливості підприємств до розвитку та зростання. Для забезпечення прибутковості діяльності у довгостроковій перспективі підприємствам потрібно здійснювати аналіз зовнішньої кон'юнктури ринку, а також упродовження необхідних змін у внутрішні господарські рішення.

Нині головними проблемами, з якими стикаються вітчизняні підприємства, є економічна нестабільність, невизначеність ринку та непостійність законодавства.

Підвищення розміру середньої заробітної плати, зростання цін на борошно та тарифів на комунальні послуги зумовлюють здорожчання вартості споживчих продуктів, а також хлібу та хлібопекарських виробів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням науково-методичних підходів до оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства займалися такі автори, як Б.В. Артем'єв, Б.С. Бачевський, О.І. Гопкало, О.М. Денисюк, Т.М. Кібук, Г.С. Макарова, Р.О. Толпежников, В.В. Турчак, А.Л. Сабадирьова, О.С. Федонін, А. Ющенко, які

у своїх роботах відобразили наявність значного інструментарію, що може бути застосований для оцінки потенціалу підприємства. Проте науковцями досі не розглядався підхід до оцінки фінансово-економічного потенціалу залежно від ринкових факторів.

Ураховуючи нестабільність вітчизняної економіки, для забезпечення конкурентоспроможності та власного потенціалу в довгостроковій перспективі підприємства в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності повинні проводити оцінку впливу на неї ринкових факторів.

Постановка завдання. Мета статті – розроблення моделі оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства залежно від ринкових факторів.

Виклад основних результатів. На хлібопекарські підприємства у процесі їх фінансово-господарської діяльності впливає низка зовнішніх факторів, що залежать від постачальників борошна, законодавства та загального стану економіки держави. Самі підприємства не мають змоги здійснювати вплив на вказані фактори, однак вони прямо вплива-

ють на собівартість готової продукції – хлібу. Здійснимо розрахунок значень показників по Україні, що впливають на витрати хлібопекарських підприємств у табл. 1.

Із результатів проведеного аналізу бачимо, що ціни на хліб у 2016 р. порівняно з 2015 р. у середньому зросли на 20,5%, тоді як у 2017 р. порівняно з 2016 р. – на 36,9%. Зростання відбулося щодо цін на борошно – один з основних інгредієнтів хлібопекарських виробів, середню заробітну плату в галузі, на вартість комунальних послуг та курс валют.

Позитивним є скасування у 2017 р. [2] впливу одного з політичних факторів – державного цінового регулювання на хліб, що дало можливість хлібопекарським підприємствам привести ціни до економічно обґрунтованого рівня.

Представимо відсоткову динаміку змін значень показників, які впливають на витрати хлібопекарських підприємств (рис. 1).

Ураховуючи зазначене, бачимо наявність взаємозв'язку між наведеними складниками витрат та вартістю ціни реалізації хліба на ринку.

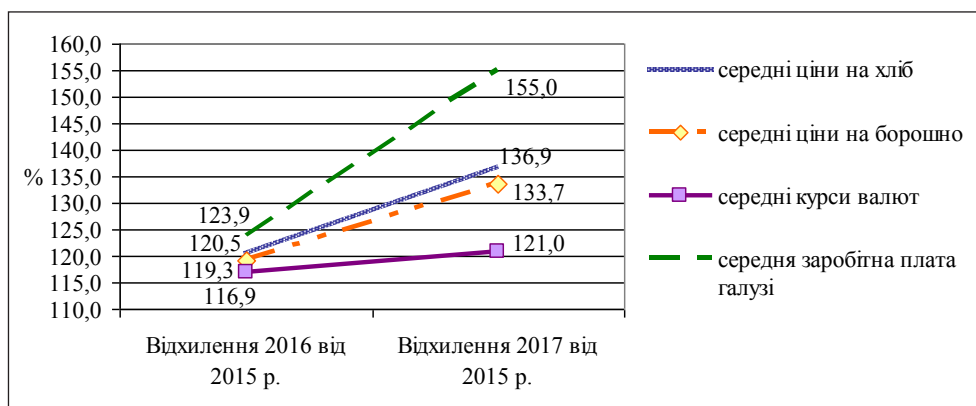

Рис. 1. Динаміка відхилень основних показників, які впливають на витрати хлібопекарських підприємств, 2015–2017 рр.

Таблиця 1

Середні значення показників, які впливають на витрати хлібопекарських підприємств у 2015–2017 рр.

	2015 р.	2016 р.	2017 р. (8 місяців)	Відхилення	
				2016 від 2015 р.	2017 від 2015 р.
Середні ціни на хліб, грн.	7,5	9,0	10,2	20,5	36,9
Хліб житній	7,8	9,7	10,8	23,8	37,8
Хліб пшеничний	7,3	9,0	10,4	22,7	41,3
Хліб житньо-пшеничний і пшенично-житній	7,2	8,3	9,5	14,6	31,5
Середні ціни на борошно, грн.	3,6	4,3	4,8	19,3	33,7
Борошно пшеничне чи пшенично-житнє	4,1	4,6	5,2	12,8	28,4
Борошно житнє	3,1	3,9	4,3	27,8	40,8
Середня заробітна плата галузі виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, грн.	4184,0	5182,0	6487,0	23,9	55,0
Середні курси валют	23,0	26,9	27,9	16,9	21,0
Офіційний курс гривні щодо долара	21,8	25,6	26,5	17,0	21,4
Офіційний курс гривні щодо євро	24,2	28,3	29,2	16,8	20,6

Джерело: складено за [2; 3]

Як бачимо, значна кількість факторів впливає на діяльність підприємств. Аналогічно від зовнішніх факторів залежить і фінансово-економічний потенціал підприємства.

Визначимо основні показники, що дають змогу оцінити рівень фінансово-економічного потенціалу залежно від загальноринкових показників (табл. 2). Модель нормалізована шляхом мінімізації впливу розміру підприємства на фінансовий результат. Це досягається шляхом розподілу показників на чисельність працюючих.

Продуктивність праці вважається одним із найважливіших факторів у сфері створення якісної продукції, ефективності суб'єкта господарювання та перспектив розвитку його діяльності. Саме тому узагальнюючим показником для моделі визначено продуктивність праці працівників підприємства.

Внаслідок інфляційних процесів важко об'єктивно оцінити зростання потенціалу розвитку визначеного підприємства, тому узагальнюючий показник визначено у валюті, що нині є більш стабільною та дає змогу об'єктивно оцінити розвиток підприємства впродовж аналізованого періоду.

Розрахункові показники вітчизняних хлібопекарських підприємств за 2013–2016 рр. та відповідність коефіцієнтам x_1, x_2, x_3, Y наведено в табл. 3.

Знайдемо значення точкових незміщених статистичних оцінок a_0, a_1, a_2, a_3 для параметрів лінійної множинної регресії за допомогою функції ЛИНЕЙН у програмі Microsoft Office Excel.

$$Y_i = a_0 + a_1 x_{i1} + a_2 x_{i2} + a_3 x_{i3} \quad (1)$$

За результатами розрахунків на основі даних показника у і факторів x_1, x_2, x_3 оцінка параметрів а для моделі множинної лінійної регресії така: $a_0=14,1148; a_1=-2,5488; a_2=22,5967; a_3=0,74538$.

Отже, рівняння регресії моделі оцінки коефіцієнта фінансово-економічного потенціалу підприємства залежно від ринкових факторів виглядає так:

$$y_i = 14,1148 - 2,5488 \cdot x_{i1} + 22,5967 \cdot x_{i2} + 0,74538 \cdot x_{i3} \quad (2)$$

Коефіцієнт кореляції $r = 0,8$, що свідчить про тісний зв'язок між показником у і факторами. Оскільки параметр $a_0=14,1148 > 0$ і $r=0,8 > 0$, то між величинами x та y існує прямий зв'язок. Близькість r до 1 говорить про тісний лінійний зв'язок показника та фактора з надійністю $P=0,95$, що підтверджується t -критерієм Стюдента, оскільки $t_{\text{розрах.}} > t_{\text{крит.}}$ ($6,27 > 2,508$) ($\gamma = 0,99, k=26-3-1=22$).

Оскільки $F_{\text{розрах.}} > F_{\text{крит.}}$ ($13,11 > 3,1$) ($f_1=3, f_2=26-3-1=22$), то з надійністю $p=0,95$ економетричну модель можна вважати адекватною статистичним даним і на її підставі проводити економічний аналіз.

Аналіз за розробленою моделлю оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства залежно від ринкових факторів показав, що:

- за збільшення споживчого фактору «ринкові ціни на хліб» на 1%, значення результативного показника зменшується від 0,3% до 2,0%;
- за збільшення виробничого фактору «ринкові ціни на борошно» на 1%, значення результуючого показника зменшується в діапазоні від 0% до 0,2%;
- за збільшення соціального фактору «заробітна плата працівників галузі» на 1%, значення

Таблиця 2

Система показників моделі оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства залежно від ринкових факторів

Показник	Методика розрахунку	Умовні позначення, джерело інформації
СС – розрахункова середня собівартість продукції підприємства залежно від середньої ринкової ціни на хліб	$CC = \frac{Ц_x \cdot C}{ЧП + C} : 1000$	$Ц_x$ – середньорічна середня ринкова ціна хліба (дані: Держкомстат [2]); C – собівартість реалізованої продукції (дані: форма 2, код рядка 2050); $ЧП$ – чистий фінансовий результат (дані: форма 2, код рядка 2350 (2355)).
$D(\$)$ – продуктивність праці працівників підприємства у доларах США (тис. дол. / ос. за рік)	$D(\$) = \frac{D(\text{грн.})}{Ч} : K_s$	K_s – офіційний курс гривні до долару США (дані: Нацбанк України [3]); D (грн.) – чистий дохід від реалізації продукції (дані: форма 2, код рядка 2000); $Ч$ – чисельність працівників (дані: форма 1)
$K_{\text{опл}}$ – коефіцієнт співвідношення рівня оплати праці підприємства з ринковим	$K_{\text{опл}} = \frac{ОП}{ЗП}$	$ОП$ – витрати на оплату праці одного працівника за рік, (дані: форма 2, код рядка 2505); $ЗП$ – середня річна заробітна плата працівників галузі виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (дані: Держкомстат [2])
T – залежність коефіцієнта оборотності запасів від середніх цін виробників на борошно	$T = \frac{K_{\text{об}}}{Ц_6}$	$K_{\text{об}}$ – коефіцієнт оборотності запасів (співвідношення між чистим доходом від реалізації продукції (дані: форма 2, код рядка 2000) та середньорічною вартістю запасів (дані: форма 1, код рядка 1100); $Ц_6$ – середньорічна середня ринкова ціна борошна (дані: Держкомстат [2])

результуючого показника зменшується в діапазоні від 0,6% до 1,9%.

Представимо схему залежностей даної моделі на рис. 2.

Відповідно до результатів аналізу, найвище значення коефіцієнта фінансово-економічного потенціалу підприємства було досягнуто ПАТ «Київхліб» у 2013 р. – 50,1, найнижче – ТОВ «Сарненський хлібо- завод» у 2015 р. – 9,6.

Проведемо аналіз впливу зовнішніх ринкових факторів на прикладі показників діяльності ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат» у 2016 р. за допомогою розробленої моделі оцінки коефіцієнта фінансово-економічного потенціалу підприємства шляхом коригування одного з ринкових факторів та незмінних вихідних показників діяльності підприємства.

У разі зростання середньої заробітної плати працівників галузі на 10% коефіцієнт фінансово-економічного потенціалу підприємства зменшився на

1,921 і становить 12,6, тоді як за умови зменшення ринкових цін на борошно на 20% коефіцієнт фінансово-економічного потенціалу підприємства зріс на 0,347 та становить 14,9. Варто також відзначити те, що економічний фактор коригування цін на ринку знаходиться у взаємовпливі з валютним фактором, тому коефіцієнт фінансово-економічного потенціалу варто сприймати як значення, що не має вартісних одиниць вимірювання, тобто незалежно від показника продуктивності праці працівників підприємства.

Отже, алгоритм моделі оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства залежно від ринкових факторів такий:

1) визначення середніх значень ринкових факторів, наведених у табл. 2 на базі офіційної державної статистичної інформації;

2) отримання даних фінансової звітності аналізованих підприємств;

Таблиця 3

Вихідні дані моделі оцінки коефіцієнта фінансово-економічного потенціалу підприємства залежно від ринкових факторів

		Розрахункова середня собівартість продукції підприємства залежно від середньої ринкової ціни на хліб	Коефіцієнт співвідношення рівня оплати праці підприємства з ринковим	Залежність коефіцієнта оборотності запасів від середніх цін виробників на борошно	Продуктивність праці працівників підприємства у доларах США
		x_1	x_2	x_3	Y
ПАТ «Київхліб»	2013	4,3	1,473	5,886	50,1
	2014	5,0	1,470	5,348	34,0
	2015	7,6	1,323	1,598	20,0
	2016	8,9	1,327	1,618	25,9
ПАТ «Концерн Хлібпром»	2013	4,4	0,772	1,732	19,9
	2014	7,7	0,785	2,366	15,9
	2015	8,9	0,933	1,538	12,9
	2016	9,0	1,125	1,629	11,9
ПАТ «Херсонський хлібокомбінат»	2013	4,4	0,566	5,886	16,0
	2014	5,0	0,615	3,813	11,5
	2015	7,3	0,572	3,274	10,6
	2016	8,7	0,595	2,337	10,6
ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат»	2013	4,3	0,905	3,078	30,1
	2014	4,9	0,767	3,568	20,1
	2015	7,2	0,821	2,559	18,2
	2016	8,7	0,935	1,860	14,2
ТОВ «Сарненський хлібозавод»	2013	4,1	0,879	9,437	24,7
	2014	4,7	0,892	4,422	14,6
	2015	8,5	0,804	1,331	9,6
	2016	8,5	0,788	1,245	13,2
ПАТ «Запорізький хлібокомбінат №1»	2013	4,4	0,752	5,176	41,7
	2014	4,8	0,943	4,356	30,8
	2015	7,5	0,759	2,308	22,9
ПАТ «Оріхівський хлібокомбінат»	2013	4,7	0,801	1,760	22,1
	2014	5,0	0,793	2,432	14,7
	2015	7,3	0,795	2,175	13,7

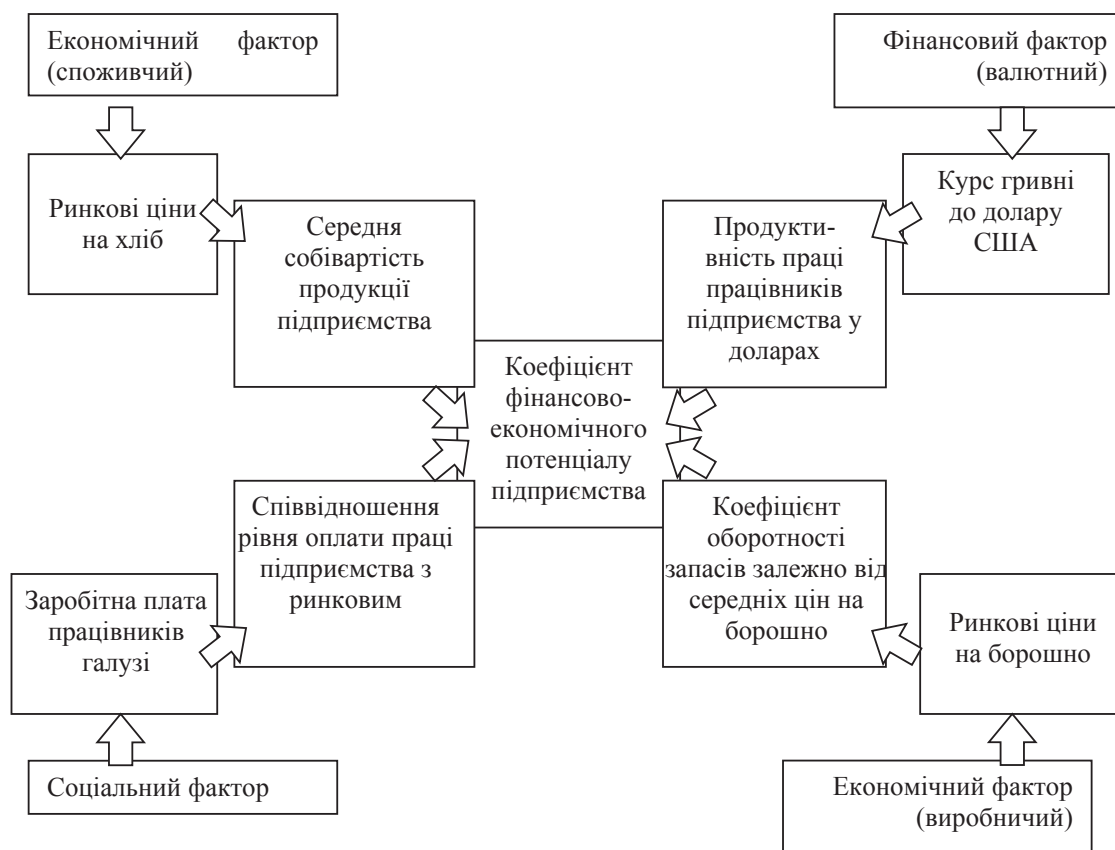

Рис. 2. Блок-схема взаємодії ринкових факторів моделі оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства

3) розрахунок показників моделі оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства залежно від ринкових факторів згідно з формулами, наведених у табл. 2;

4) визначення коефіцієнта фінансово-економічного потенціалу підприємства залежно від ринкових факторів за допомогою формули 2;

5) проведення порівняння результатів аналізу між визначеними підприємствами або між різними періодами діяльності одного підприємства;

6) прогнозування зміни фінансово-економічного потенціалу підприємства за умови зростання чи зменшення значень ринкових факторів.

Висновки. Визначений за допомогою моделі коефіцієнта фінансово-економічного потенціалу підприємства дає змогу порівняти рівень розвитку як окремих підприємств, а також динаміку розви-

тку потенціалу впродовж різних періодів діяльності одного підприємства.

Зв'язок між показниками, які впливають на витрати підприємств, та значенням коефіцієнта фінансово-економічного потенціалу підприємства є обернено пропорційним.

Перевагою розробленої моделі та системи показників, що входять до неї, є те, що їх розрахунок базується на базі офіційної державної статистичної інформації та обов'язковій фінансовій звітності, які повинні вести всі суб'єкти господарської діяльності.

Отже, отримана модель оцінки коефіцієнта фінансово-економічного потенціалу підприємства дає змогу якісно спрогнозувати перспективи діяльності підприємства залежно від динаміки розвитку ринкових факторів.

Список літератури:

1. Про внесення змін у додаток до Постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 р. № 1548 та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=250050387>.
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bank.gov.ua/>.